

HUKUK

BAŞLANGICI

Prof. Dr. Adnan GÜRİZ

Yirminci Baskı

Ankara 2022

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Hukuk Başlangıcı

Prof. Dr. Adnan Güriz

Yayına Hazırlayan: Gülriz Uygur

Kapak ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

13. -19. Baskı, Ankara

20. Baskı: Eylül, 2022, Ankara

ISBN No: 978-605-4627-31-8

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı

Ankamat Matbaacılık Sanayi Tic.Limited Şirketi

Sertifika No: 46700

1344. Cadde No: 60

İvedik Organize Sanayi Bölgesi

Yenimahalle – ANKARA

Tel: (0.312) 394 54 94 – 95

Dağıtım

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Ođlum Halûk Güriz'e

Prof.Dr. Adnan Güriz (1931-2011), Eskişehir'de doğmuştur. Ankara Dördüncü Ortaokulu'ndaki eğitiminin ardından Gazi Lisesi'ne devam etmiş, 1953 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Doktorasını kamu hukuku alanında veren Prof. Dr. Adnan Güriz, İngiltere ve İsviçre'de bilimsel çalışmalar yapmış, 1960 yılında doçent, 1970 yılında profesör olmuştur. 1970 yılında Hukuk Fakültesi dekanlığı görevinde bulunan Güriz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi kürsüsündeki çalışmalarına, emekli olduğu 1998 yılından sonra da verdiği lisans ve yüksek lisans dersleriyle devam etmiş; ayrıca Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Hukuk Felsefesi, Hukuk Sosyolojisi, Hukuk Başlangıcı derslerini yürütmüştür. Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi alanındaki çalışmaları yanında, Devrim Tarihi ile, özellikle de Cumhuriyetin kuruluş yıllarından 1960'lara kadar uzanan süreçle yakından ilgilenmiş, farklı fakültelerde Devrim Tarihi derslerini de yürütmüştür.

Prof.Dr. Adnan Güriz'in başlıca eserleri arasında *Faydacı Teoriye Göre Ahlak ve Hukuk* (1963), *Teorik Açıda Mülkiyet Sorunu*(1969), *Türkiye'de Nüfus Politikası ve Hukuk Düzeni* (1975), *Kapitalist İdeoloji* (Phoenix Yayınevi, 2010), *Hukuk Başlangıcı* (Siyasal Kitabevi, 13. Baskı, 2011), *Hukuk Felsefesi* (Siyasal Kitabevi 8. Baskı, 2009), *Atasözleri ve Halk Deyimleri Işığında Türk İnsanı* (Phoenix Yayınevi, 2010), *Sosyal Demokrasi İdeolojisi* (Phoenix Yayınevi, 2011), *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk* (Phoenix Yayınevi, 2011) yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm **Toplum ve Hukuk**

§ TOPLUM HAYATI	1
§ HUKUKUN TOPLUMDAKİ FONKSİYONU	2
§ SOSYAL DAYANIŞMA	3
§. SOSYAL HAYATTA ÇEKİŞME	6
§. DİN KURALLARI	7
§. ÖRF VE ÂDET KURALLARI	9
§. GÖRGÜ (NEZAKET) KURALLARI	14
§. AHLÂK KURALLARI	16
§. HUKUK KURALLARI	17
§. HUKUKUN AMACI	19
§. HUKUK KURALLARININ SINIFLANDIRILMASI	21
1- Emredici Hukuk Kuralları	21
2- Yetki Verici Hukuk Kuralları	21
3- Tanımlayıcı Hukuk Kuralları	22
4- Tamamlayıcı Hukuk Kuralları	23
5- Yorumlayıcı Hukuk Kuralları	23
6- İlgâ Edici Hukuk Kuralları	24
§. HUKUK-AHLÂK AYRIMI	25
§. HUKUKİ DEĞERLER	28
§. HUKUKUN BİLİMSELLİĞİ	30
§. DEVLET	33
İnsan Topluluğu	33
Ülke	34
Egemenlik	35
§. KUVVETLER AYRILIĞI	36

İkinci Bölüm **Hukuk Düzeni**

§ HUKUKLA İLGİLİ DEĞİŞİK YAKLAŞIMLAR	39
Hukuk Felsefesi	39
Hukuk Tarihi	39
Hukuk Sosyolojisi	39
Karşılaştırmalı Hukuk	39
Pozitif Hukuk	40
Tabii Hukuk (Doğal Hukuk)	40
§. HUKUK POLİTİKASI	40
§. İNSANLARIN HUKUKA İTAAT ETMELERİNİN NEDENLERİ	42
§. DEĞİŞİK HUKUK TANIMLARI	44

§. HUKUKTA YAPTIRIM SORUNU.....	46
§. HAK KAVRAMI	49
1- İrade Teorisi	49
2- Menfaat Teorisi	50
3- Karma Teori	51
4- Duguit'nin Teorisi.....	51
5- Kelsen'in Teorisi.....	52
§. HUKUKİ ÖDEV KAVRAMI	52
§. HUKUK NORMLARI HİYERARŞİSİ.....	54
1- Anayasa.....	55
2- Kanun.....	56
3-Milletlerarası Andlaşma	59
4-Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	59
5- Yönetmelik.....	60
§. DEVLETLER GENEL HUKUKUNUN HUKUKİLİĞİ SORUNU	61
§. HUKUKTA YORUM METOTLARI	63
1. Yasama Yorumu Metodu	63
2. Lâfzi (Sözel) Yorum Metodu	64
3- Tarihsel Yorum Metodu.....	65
4- Mantiki Yorum Metodu	66
5- Kavramcı Yorum Metodu	67
6- Menfaatler İçtihadı Metodu	68
7- Teleolojik (Amaçsal, Fonksiyonel) Yorum Metodu	69
§. KANUNLARIN YAPILMASI METOTLARI.....	70
I- Kazuist Metot	70
II- Soyut Kural Metodu	71
§. YARGI KARARI (İÇTİHAT)	71
Anayasa Mahkemesi	76
Adli Yargı ve Yargıtay	77
İdari Yargı ve Danıştay	79
Uyuşmazlık Mahkemesi.....	79
Sayıştay	80
Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu.....	80
§. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDAN ÖRNEKLER	81
§. YARGITAY KARARLARINDAN ÖRNEKLER	86
§. DANIŞTAY KARARLARINDAN ÖRNEKLER.....	89
§. BİLİMSEL GÖRÜŞ (DOKTRİN, ÖĞRETİ).....	93
1- Şerhler	95
2- Sistemantik Kitaplar.....	95
3- Monografiler	95
4- Makaleler	95
§. HUKUKTA USAVURMA (AKIL YÜRÜTME, MUHAKEME)	96
1- Analogia (Kıyas).....	101
2- Argumentum a fortiori (Evleviyet, Öncelik).....	102
3- Argumentum a contrario (Aksi ile Kanıt)	102
§. KAMU HUKUKU - ÖZEL HUKUK AYRIMI	103

1- Menfaat Kriteri.....	105
2- Egemenlik Kriteri.....	106
3- İrade Hürriyeti Kriteri.....	106
4- Eşitlik Kriteri.....	106
5- Pragmatik Kriter.....	107
Kamu Hukuku - Özel Hukuk Ayırımının Reddedilmesi.....	107
Türk Hukukunda Kamu Hukuku - Özel Hukuk Ayırımı.....	108
§. KAMU HUKUKU KOLLARI.....	109
1- Genel Kamu Hukuku.....	109
2- Anayasa Hukuku.....	111
3- İdare Hukuku.....	113
4- Devletler Genel Hukuku (Uluslararası Kamu Hukuku).....	115
5- Ceza Hukuku.....	116
<i>Disiplin Cezası</i>	119
6- Ceza Yargılama Usulü.....	119
7- Hukuk Yargılama Usulü.....	121
8- İcra ve İflas Hukuku.....	123
9- İş Hukuku.....	124
10- Vergi Hukuku.....	125
11. Çevre Hukuku.....	127
§. ÖZEL HUKUK KOLLARI.....	128
1- Medeni Hukuk.....	128
a. Kişi Hukuku.....	128
b. <i>Aile Hukuku</i>	130
c. Eşya Hukuku.....	133
d. Miras Hukuku.....	134
e. Borçlar Hukuku.....	135
2- Ticaret Hukuku.....	137
Adi Şirket.....	138
Kollektif Şirket.....	138
Komandit Şirket.....	138
Anonim Şirket.....	138
Limited Şirket.....	139
Kooperatif.....	139
<i>Çek</i>	139
<i>Polîçe</i>	139
<i>Bono (emre muharrer senet)</i>	139
3- Fikir Hukuku.....	139
4- Devletler Özel Hukuku.....	141
§. KANUNLAŞTIRMA.....	142
Genel Olarak.....	142
Almanya'da Kanunlaştırma.....	143
Fransa'da Kanunlaştırma.....	143
İsviçre'de Kanunlaştırma.....	144
Türkiye'de Kanunlaştırma.....	144
1- Osmanlı Döneminde Kanunlaştırma.....	146

2- Cumhuriyet Döneminde Kanunlaştırma.....	148
Kanun Numaraları.....	151
§. KANUNLARIN UYGULANMASI VE YÜRÜRLÜKTEN KALKMASI... 151	
Kanunların Yürürlüğe Girmesi.....	151
Kanunu Bilmemek Mazeret (Özür) Sayılmaz İlkesi	152
Kanunların Geçmişe Yürümezliği.....	153
Kanunların Yürürlükten Kalkması	155
Hukuk Kuralları Arasında Çatışma	156
Kanunların Uygulanmasında Yersellik ve Kişisellik Esasları.....	158

Üçüncü Bölüm

Hukukun Temel Kavramları ve Kurumları

§. İRADE HÜRRİYETİ	159
§ HUKUKİ İŞLEM	162
Hukuki İşlem Çeşitleri	165
§. TAHKİM.....	166
§. AİLE.....	168
Genel Bakış	168
Devlet ile Aile İlişkisi	169
Modern Hukukta Aile.....	170
Genel Bakış	174
Roma Hukukunda Mülkiyet.....	174
İslam Hukukunda Mülkiyet.....	175
Orta Çağ Avrupasında Mülkiyet	176
Türk Anayasalarında Mülkiyet.....	177
Türk Medeni Hukukuna Göre Mülkiyet.....	179
Mülkiyet Kavramında Meydana Gelen Değişme	181
§. SÖZLEŞME	183
Genel Bakış	183
Sözleşmenin Tanımı ve Nitelikleri.....	184
Sözleşme Hürriyeti.....	187
Rekabet Sorunu	189
Sözleşme Hürriyeti Anlayışında Değişme.....	190
Sonuç.....	193
§. TÜZELKİŞİLİK.....	194
Genel Bakış	194
Roma Hukukunda Tüzelkişilik.....	196
Cermen Hukukunda Tüzelkişilik.....	197
Osmanlı Hukukunda Tüzelkişilik.....	197
Tüzelkişilikle İlgili Teoriler	198
1- Varsayım (Fiksiyon) Teorisi	198
2- Tüzelkişiliği Reddeden Teori	198
3- Gerçeklik Teorisi.....	199
4- Hauriou'nun Kurum (Müessese) Teorisi.....	199

5- Kelsen'in Tüzel Kişilik Teorisi.....	200
Tüzelkişilerin Türleri.....	201
Tüzelkişiliğin Kişilik Kazanması	202
Tüzelkişiliğin Sona Ermesi	203
§. SORUMLULUK	204
I- Hukuki Sorumluluk	204
Modern Hukuk Görüşü.....	205
Kusura Dayanmayan Sorumluluk (Objektif Sorumluluk).....	208
Sözleşmeden Doğan Sorumluluk	210
II- Ceza Sorumluluğu	210
III- Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı Yardımcıları ve Bakanların Sorumluluğu.....	211
Cumhurbaşkanının Sorumluluğu.....	212
§. EGEMENLİK.....	213
Genel Bakış	213
Monist (Tekçi) Egemenlik Görüşü	214
Plüralist (Çokçu) Egemenlik Görüşü.....	217
Egemenliğin Sınırları	218
Egemenliğin Kriterleri.....	219
Türkiye'de Osmanlı ve Cumhuriyet Hukuklarında Egemenlik Anlayışı	220
§. CEZALANDIRMA	223
Tarihçe.....	223
Cezanın Niteliği.....	225
1- Tanrısal İrade Teorisi	226
2- Sosyal Sözleşme Teorisi	226
3- Mutlak Adalet Teorisi	227
4- Hegel'in Teorisi	228
5- Meşru Savunma Teorisi	228
6- Sosyolojik Teori.....	228
7- Faydacı Teori	229
Cezanın Amacı	230
1- Mutlak Adalet Teorisi	230
2- Önleme Teorisi.....	231
3- İslah (Reform) Teorisi.....	232
Sonuç.....	233
§. ADALET KAVRAMI	234
Genel Bakış	234
Nasafet (Hakkaniyet) Kavramı.....	238
Adaletsizlik Duygusu	241

Dördüncü Bölüm
Hukuk Akımları

§ TABİİ (DOĞAL) HUKUK OKULU	245
§. YORUMCU HUKUK OKULU	249
§. ALMAN TARİHÇİ HUKUK OKULU	250
§. FAYDACI HUKUK OKULU	252
§. İRADECİ HUKUKİ POZİTİVİZM	255
§. NORMCU HUKUKİ POZİTİVİZM	257
§. SOSYOLOJİK HUKUK AKIMI	261
Genel Bakış	261
Sosyolojik Hukukun İlkeleri	262
Ehrlich	263
Pound	265
Duguit	268
§. REALİST HUKUK AKIMI	270
I. Amerikan Realizmi	270
II. İskandinav Realizmi	272
§ FEMİNİST HUKUK GÖRÜŞÜ	274
§ POSTMODERN HUKUK GÖRÜŞÜ	278
§ İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ	284
§ İNSAN HAKLARI İLE İLGİLİ TEMEL METİNLER	287
§ İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ	287
BAŞLANGIÇ	287
§ AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ	292
BÖLÜM I: Haklar ve Özgürlükler	293
BÖLÜM II: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	299
BÖLÜM III: Çeşitli Hükümler	307
Bibliyografya	311
Kavram İndeksi	317